

RECENZJE

Forum Pedagogiczne
2015/2

Mariusz Cichosz, *Pedagogika społeczna. Zarys problematyki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2014, ss. 207.

Człowiek oraz środowisko, w którym żyje i podejmuje różne rodzaje aktywności, zarówno indywidualnej, jak i zbiorowej, od dawna wzbudzały i stale budzą zainteresowanie przedstawicieli wielu nauk, w tym również pedagogiki społecznej. Środowiskowe uwarunkowania rozwoju człowieka i jego funkcjonowania, rozpoznawanie i charakteryzowanie czynników pożądaných, ale także zagrożeń wynikających z dokonujących się zmian, stanowią przedmiot wielu opracowań z zakresu tej dyscypliny pedagogiki. Różni autorzy diagnozują i opisują rzeczywistość społeczną, jak również starają się poszukiwać rozwiązań poprawiających sytuację jednostek, rodzin i większych grup społecznych. W konsekwencji piśmiennictwo w zakresie pedagogiki społecznej obejmuje liczne prace o zróżnicowanym charakterze, w szczególności artykuły, monografie i prace zbiorowe. Niektóre z nich, pomimo zmian uwarunkowań społecznych, zachowały swoją wartość, a inne uległy dezaktualizacji. Pedagogika społeczna jako dyscyplina naukowa liczy już ponad sto lat, ale wciąż się rozwija, gdyż pojawiają się nowe, ważne dla niej obszary i wątki, będące następstwem zmian rzeczywistości społecznej. Dają one asumpt do szczegółowych poszukiwań i pogłębionych analiz, naukowego spojrzenia na nowe zagadnienia, ale także weryfikowania i charakteryzowania na nowo kwestii już wcześniej opisanych. Jest to niejako przywilej pedagogiki społecznej, że inspiracji do badań naukowych dostarczają zmieniające się uwarunkowania społeczne, z którymi przychodzi się mierzyć ludziom, rodzinom i innym grupom społecznym, a nie wszystkie jednostki i zbiorowości radzą z tym sobie jednakowo. To bowiem środowiskowe uwarunkowania procesów wychowania i opieki determinują ich funkcjonowanie, wywiązywanie się z ról społecznych w różnych okresach życia i w różnych konfiguracjach personalnych, w relacjach z siłami własnymi i oddziaływaniami zewnętrznymi. Jednak aby poprawnie rozpoznawać te zależności, interpretować je oraz wysuwać postulaty zmian zmierzających ku lepszym warunkom życia jednostek i grup społecznych, udzielania im wsparcia, jak też pomocy, trzeba posiadać wiedzę teoretyczną, znać i umieć wykorzystać poglądy przedstawicieli pedagogiki społecznej, mieć świadomość jej obszarów zainteresowania, a także dostrzeganých przez jej przedstawicieli problemów.

Doskonałym źródłem wiedzy w tym zakresie jest opracowanie pióra Mariusza Cichosza, profesora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, kierownika Zakładu Myśli Społecznej i Edukacji Środowiskowej, uznanego specjalisty z zakresu podstaw teoretycznych pedagogiki społecznej, animacji społeczno-kulturowej oraz funkcjonowania środowisk wychowawczych. Podręcznik, bo taki charakter ma publikacja *Pedagogika społeczna. Zarys problematyki*, doskonale wypełnia zapotrzebowanie na tego typu pracę. Powinna ona znaleźć się w zbiorach każdego, komu z naukowej, ale też praktycznej strony bliskie są zagadnienia pedagogiki społecznej.

Jak bowiem wskazuje we wstępie autor recenzowanej książki, publikacja ta poświęcona jest powstawaniu i rozwojowi pedagogiki społecznej, twórczości jej przedstawicieli, a także wypracowanym koncepcjom. Źródła i korzenie tytułowej dyscypliny pedagogicznej, poglądy i koncepcje jej twórców, a zarazem jej najwybitniejszych przedstawicieli, to obszary, które wymagają przybliżenia osobom zainteresowanym problematyką. Podręcznik czyni to kompleksowo, jeśli chodzi o zakres przedmiotowy, i z największą starannością, jednocześnie w przystępny sposób, bez zbędnych odniesień szczegółowych, które mogłyby negatywnie wpływać na czytelność i zwięźłość prezentacji odpowiadające podręcznikowej istocie opracowania. Jego lektura wprowadza osoby zupełnie niewtajemniczone w zagadnienia pedagogiki społecznej lub pozwala przypomnieć sobie oraz usystematyzować informacje w przypadku wcześniejszego zetknięcia się tą problematyką. Daje wgląd w proces konstituowania pedagogiki społecznej jako dyscypliny pedagogiki, określa, jakie były i są założenia jej twórców, ale także wskazuje jej wyzwania na przyszłość. *Pedagogika społeczna. Zarys problematyki* to bowiem nie tyle dzieło porządkujące dotychczasowy stan wiedzy, ile odkrywające tę wiedzę na nowo, w oryginalnej perspektywie poznawczej, ze znanstwem jej rudymetów i umiejętną indukcją, ale też dedukcją dotyczącą ważnych kwestii społecznych.

Publikacja składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy, zatytułowany *Geneza – powstanie i rozwój pedagogiki społecznej*, ukazuje historię polskiej pedagogiki społecznej poprzez wskazanie uwarunkowań i etapów jej rozwoju, prekursorów oraz szkół naukowych. Rozdział drugi, *Rozstrzygnięcia i koncepcje*, to prezentacja roli i miejsca w historii pedagogiki społecznej jej twórców, a mianowicie: Heleny Radlińskiej, Aleksandra Kamińskiego, Ryszarda Wroczyńskiego oraz Stanisława Kowalskiego. Dalszy rozwój dyscypliny ukazany jest w rozważaniach Edmunda Trempały, Anny Przeclawskiej i Tadeusza Frąckowiaka. Są to szczególnie wartościowe opisy. Zajmując się pedagogiką społeczną w jej aktualnym wymiarze, nie można nie znać i nie wykorzystywać dorobku tych, którzy stworzyli tę dyscyplinę, kładąc jej podwaliny – nie tylko teoretyczne, ale często wynikające z praktycznych doświadczeń – co umożliwiło jej wyodrębnienie i rozwinięcie jako dyscypliny pedagogiki. W kolejnym rozdziale, *Środowisko – środowisko wychowawcze*, autor koncentruje się na tej właśnie kategorii, która jest źródłowa dla pedagogiki społecznej. Odnajdujemy tu definicje tego terminu, jego koncepcje u wybranych przedstawicieli dyscypliny, typologie środowisk oraz współczesne kierunki poszukiwań, w tym

również w interdyscyplinarnym ujęciu edukacji środowiskowej. Ostatni rozdział, *Współczesne konteksty teoretyczno-metodologiczne*, to wskazanie przedmiotu badań pedagogiki społecznej oraz nowych obszarów rozpoznawania społecznego funkcjonowania człowieka, jak również perspektyw metodologicznych. Ujęcie to jest bardzo wartościowe. Potrzebne są bowiem wrażliwość społeczna i aktywna postawa badaczy, wskazujących, co wymaga rozpoznania, a także proponowanie rozwiązań polepszających los człowieka i grup społecznych, ale też rozbudzających ich aktywność w kierunku wykorzystywania własnych sił i zasobów.

Recenzowana książka ukazuje prawidłowości rozwoju polskiej pedagogiki społecznej w przystępny sposób. Systematyzuje główne pojęcia oraz porządkuje wiedzę dotyczącą jej podstaw. Przejrzysta konstrukcja oraz czytelność językowa sprawiają, że stać się ona może utylitarnym podręcznikiem dla studentów oraz wszystkich osób chcących poznać pedagogikę społeczną jako dyscyplinę pedagogiki i trwale wpisać się w kanon podręczników pedagogicznych. Zamieszczony po każdym rozdziale słownik ważniejszych terminów służy budowaniu i utrwalaniu aparatury pojęciowej stosowanej w obrębie pedagogiki społecznej, a przedstawione problemy motywują do przemyśleń, wzbudzając zainteresowanie, uwrażliwiają i prowokując refleksję społeczną. Te aspekty niewątpliwie stanowią dodatkową zaletę opracowania. Zostało ono wzbogacone o fotografie ukazujące twórców pedagogiki społecznej oraz schematy prezentujące kluczowe zagadnienia w obrębie dyscypliny. Pracę zamyka bibliografia oraz indeks rzeczowy i indeks osób. Podręcznik został opublikowany z wyjątkową starannością edytorską. Bardzo atrakcyjna forma sprawia, że aż „chce się go wziąć do ręki”, aby „zanurzyć się” w pedagogikę społeczną, poznać ją, usystematyzować to, co jest nam znane, poszukać inspiracji do dalszych badań z uwzględnieniem tego, co już w jej ramach osiągnięto, dostrzec to, co jest ważne dla jej teraźniejszości i przyszłości. Dlatego też polecam lekturę *Pedagogiki społecznej...* autorstwa Mariusza Cichosza studentom pedagogiki, słuchaczom studiów podyplomowych, naukowcom i praktykom, zajmującym się różnymi problemami tej także istotnej dyscypliny.

Beata Krajewska
UKSW, Warszawa